

**Петар Кочић**

**Симеун Ђак**

Мејдан Симеуна Ђака

Истинити зулум Симеуна Ђака

Из староставне књиге Симеуна Ђака

Зулум Симеуна Ђака

### **Мејдан Симеуна Ђака**

**Трећу приповијетку Кочићевог циклуса о Симеуну Ђаку објавио је најприје Српски књижевни гласник, IV/1904, књ. II, бр. 3, а затим ју је писац унио у III збирку приповједака „С планине и испод планине“ (Београд 1905).**

**У причи се више пута помиње „бањалучки трбушати Ликота“. Ријеч је о митрополиту Евгенији Летици, који је у борби за црквено-школску аутономију заступао владино гледиште, те га је Кочић због тога оштро исмијавао. Због ових инвектива надлежни органи управе у Сарајеву разматрали су и могућност евентуалног кривичног гоњења аутора, (Видјети Крушевчеву биљешку у I књизи Сабраних дјела П. Кочића, 1967, стр. 289)**

Тишина. Само котао кврца, и каткад варница прсне, па се као у љутини распршти и утрне. Кроз поразбијане црквене прозоре шири се тежак,

загушљив мирис од зејтина и тамјана и мијеша се с млаким ракијавим задахом који се диже поврх узаврелог котла.

– Дај ми кажи, Мићане! – трже се мајстор Глишо као из дубоког премишљања, примаче се ватри, истресе лулу о длан, па је опет напуни и метну угљен... – Дај ми кажи, Мићане, мореш ли икако знати што Симеуна не закалуђерише? Ето, рећемо, служиш већ пуни тридесет година калуђере, па ћеш то, ја млим, боље знати него што други. Е да вамо речеш да није учеван, јест брте богме, дупло, кабасто учеван! Ено у намастиру има макар два товара књига, па коју гођ отвори, зна у њој, на моју душу, ко и сарајевски владика, а да и не мећемо у рачун овог бањалучког трбушатог Ликоту, што носи шкрљак ко и сваки швапски шикутор, срам га и стид било Кристова лишца!

– И ја се, људи, томе чудим: шта би то могло бити по сриједи? – чу се неко иза каце, па зијевну и стресе се.

– Е, мој брате, учеван велиш! Он вамо учеван јест, ама није све ни у науци. Сјарниде, Глишо, тај угарчић!

– Јунаци моји, ја би реко да је томе ракија највише крива?

– Оно да... додуше... нако по прави... Ја не знам, – завија и заплеће Мићан.

– Ракија, Мићане, ракија! Немој завијати. Часног ми крста, не крстио се њим већ клањо ко Турчин или носио шкрљак ко трбушати Ликота, срам га и стид било Кристова лишца! – ако Симеун није досад попио толико ракије да би се на њој, кад би се пуштила кроз бадањ, могло самљети двадесет улчека сирове зоби!

– Ти, мајсторе, увијек прегониш! – љутну се Мићан. Двадесет улчека сирове зоби! Не гријеш, болан, душе!

– Не гуди ни ти, Глишо, баш тако дебело! – чу се онај иза каце и опет зијевну. Пију, а и пили су, драгости моја, и други. Или је покојни Силавестар пио, или је жив роб није пио, па га јопе заигуманише, па запроигуманише, док га чак и не зајермонашише. Шта ти велиш, Мићане?

– Боље да и то раде него да носе шкрљаке и да се по Бањој Луци шајцају са швапским роспијама ко трбушати Ликота, срам га и стид било Кристова лишца! И то ми је владика и један Кристов свјештеник! – викну мајстор Глишо и презриво пљуну.

Мићан их погледа мрко, дебело, па мирно, као с неком тугом настави:

– Буд је њему његова крива, ћуд! Он ће шјећети с тобом, разговараће се, братски ће се љубити и грлити, онда ће скочити и, подвриснути: „Стој! Буди мене миран!“ па ће те на мртво име испребијати, ако је јачи. Крошто, зашто, то нек сам бог зна. А право, по души кад будемо говорити, мекана је срца и податне руке: залогај би чојеку из уста дао. Нема вајде крити, воли, браћо, и да мало удари у страну кад што о себи говори. Али његова лаж, његове, оћу рећи бешједе, нијесу ником на штети.

– Какав је да је, наш је! Драг нам је. С ону страну цркве чуше се промукли гласови, одјекнуше потмуло кроз цркву, разлише се и тихано, дркћући изумријеше у врховима четвртастог звоника и обло сведеног кубета.

– Ето и’, на моју душу, котлу! – трже се Мићан као да га нешто за срце уједе и устаде са стоца.

На авлијском зиду више котла затрепери свјетлост од свијеће, па се заигра по котлу, док се и по нама не расу. Изнад олтара према ватри указа се Сопронија Лубурић Кнежопољац, проигуман од намастира Гомјенице и Симеун Пејић Рудар, ђак од намастира Гомјенице. Огрнули некакве старе, лисичином постављене ћуркове, испријечили подугачке чибукe, па иду и помало посрћу, а ћаче пред њима носи дебелу, воштану свијећу.

– Добра вече, ктитори и приложници сија свјатија обитељи и всего мира!

– Бог добро дао, оци наши дуовни! – одазваше се сви и поскакаше на ноге.

– Ракијо мајко! – прошапта неко у мраку.

– Ама, ви се нешто заговорили о Симеуну и о старим калуђерима, па чусмо... Не да нам се спавати... те доћосмо да... – заплеће језиком отац Сопронија.

– Не шједај, Симеуне, на ту клупу! – викну Мићан и подмаче му свој столац да сједе. Малоприје нам се неотице просу ком, па је, прошћеш, мокра.

– Није ни он најсувљи, – промрмља неко иза каце.

– Шта ви то причате о мени? – учини се Симеун као да и не чу што онај у мраку рече.

– Збиља, без шале, шта ви то причате о мом Симендашу, о мом старом делији и бранитељу ове обитељи и ове наше свете Ћабе? – рече врло меко,

готово побожно, отац Сопронија и сједи на праг од подрума. Ја најволим на прагу...

– Од подрума! – додаде неко из мрака.

– Ама, ко то вечерас непрестано надовезује и бронда у мраку?! – разгоропади се Симеун, скочи помамно са стоца и живо сијевну очима. Часне ми трапезе, ја ћу ш њим вечерас морати подијелити мејдан ко бирземаниле с Асан-бегом Чеком од Сане, па коме бог и срећа јуначка вољадне!

Једва га умирише и свладаше да не подврисне: „Стој! Буди мене миран!“

Мићан им, и њему и оцу Сопронији, наточи по чашу ракије. Слетише са свију страна Симеуна да им приповиједи како је дијелио мејдан с Асан-бегом Чеком.

– Ви оћете да вам то приповједим? Е, моја дјецо, истрово је Швабо свијет, испоганио и превјерио. Ушла у народ некаква невјера и проклетство. Нико ником не вјерује, па се бојим да и ви мени нећете вјеровати...

– Јест богме, Симеуне! Пошљедње је вријеме настало, видим ја. И владике почеше ко и шикутори носити шкрљаке и шајцати се по чаршији у по бијела дана са швапским роспијама, стид и' и срам било Кристова лишца!  
– уздахну мајстор Глишо и опет презриво пљуну.

Послије дугог мољакања и устезања, Симеун изврну чашу и поче:

– То је било прве неђеље иза укопације а управо на неђељу дана пред овај мој, ако се почем шјећате, зулум у Бронзаном Мајдану, кад сам оно нако по старинским мало преплашио Мајданце и покупио нешто намета. Устрија је, ко што знате, била већ заступила. Швапски солдати изашли с једним капетаном на Кадину Воду, поразапињали чадоре, па нако ћуте. Свијет се био мало смирио, али још, штоно веле, заудара кокија од барута. Тако то потраја једно два, три дана, док повикаше: „Ето, вели, Турака Крајишника на Бању Луку! Ето и', кажу, ко на гори листа!“ Једни ће, чује се, ударити, под Дервишагом Поздерцом, преко Полоја, па на Бронзани Мајдан, па онда већ преко села доље на Бању Луку; а други ће – Нали-де, Мићане, још једну чашу оцу Сопронији! – А други ће, под Асан-бегом Чеком, кренути са Сане уз Козицу, па ће пријећи на Томином Мосту преко Гомјенице и ударити на намастир. Туј ће, поговара се, уватити конак, вечерати, шенлучити, па онда, управо пред зору кад се дијели дан и ноћ, запалити цркву и кренути на Бању Луку. Тако се у оно вријеме новтало и говорило, и ово вам је, дјецо моја и Србови моји, ко једно историческо збитије.

Свијет се јопе узнемири. Почеше људи склањати нејач и сермију у збјегове. Свеједно вам је, браћо, било ко кад чојек иза великог умора легне да спава па га у пола сна пробуде.

Изашли ја, покојни Партенија и Исаија у авлију, па одамо и једнако погледамо преко Гомјенице и послушајемо.

– Шта ћемо, браћо? Да бјежимо? – узвртио се Исаија.

– Шта ти велиш, Симеуне? – окрену се покојни Партенија мени.

– Ја велим ако ћете ме послушати: да свете књиге, иконе, крстове, одежде и све што се могне из цркве дигнути, склонимо у збјег...

– Па и ја тако мислим – утаче се Исаија. Онда би се, вели, и ми могли његођ склонити.

– Па онда – настави ја, и не гледећи на Исаију, јер знам какав је јунак – па онда да скупимо једно пет, шест стотина људи, па да бранимо ову нашу свету Ћабу од проклети Агарјана.

Говоримо ми тако, док улети у авлију Станко Ћаковић:

– Ето, вели, Крајишника уз Козицу! Чују се пушке.

– Шта ћемо, побогу браћо?! – узвртио се Исаија ко Циганин у котлу, па дркће ко прут и ода горе и доље по авлији.

– Шта је? Што си се уплашио толико? Калуђер си. Немаш дјеце па да ће, ако вечерас погинеш плакати гладна и гола за тобом. „Шта ћемо, побогу браћо!“ Добро. Шједићемо, пићемо и разговараћемо се ко и досад, док се људи не скупе, па...

– Теби је, Симеуне, увијек до некакве бреспослице! Глава, болан, игра.

– У тебе игра, видим ја, да ми и не кажеш.

Препо се Исаија, замислио се, док се нешто не дошјети:

– Да зовнемо, вели, капетана и солдате с Кадине Воде да нас бране?

– Тешко оном кога други брани! – дочека га ја ко из свог штуца; састави ватру у ватру.

Попасно је доба. Сунце привило крају и већ пада на заранке. Пушке учестале. Пуцањ се све ближе и ближе примиче. Исаија узја коња и побјеже капетану на Кадину Воду.

– И стари су ти бјежали, кукавицо сиња! – викну ја и испалиштуц за њим, онда нареди момцима да сазову људе, па шједо с Партенијом пити. – Улиде, Мићане, још једну чашу оцу Сопронији!

– Ули Мићане, ули, – чу се неко из мрака. Па мореш и Симеуну једну узгред наточити.

– Нек је отац Сопронија задовољан и почестован, а за ме је лако! – рече Симеун, искапи чашу, па настави: – Скупи се свијета пуна равна, равдијана авлија. Све наоружано до зуба, дошло да брани од мрски Агарјана ову свету цркву. Покојни Партенија – и у гробу му вала! – изваља цијело цјелцато буре ракије из подрума, да се народ мало ослободи и прибере.

– Пите, браћо их Србови моји! Боље да ми попијемо него Турци Крајишници и Асан-бег Чеко, булешнику му његову и џамијски шиљак!

И богами свијет се лијепо и подобро прибра. Станко Баковић узе гусле, превуче два, трипут гудалом, па кликну:

*Свака стаза жали по јунака  
Равни Азић Залавару старог,  
А Трамошња Тому Баковића,  
Гомјеница Парту игумана,  
И јунака Симеуна Ђака.*

Вјешт Станкела, бог га не убиће, па превлачи ситно по струњи, а грло укоритио, па мисли чојек: не пјева, већ заједно са струњом плаче, јеца, цвили. Мене обузе некакав силан мерак, очи ми успламћеше ко двије живе жеравице, па подврисну колико ме грло доноси:

– Стој! Буди мене миран. Асан-беже Чеко, булешнику ти твоју! Гинућемо, браћо, сви ћемо гинути за ову свету Ђабу!

– Сви ћемо гинути! – оде одјек гором и планином из пет стотина грла.

– Вала народу који ће нас тако спомињати кад вечерас погинемо бранећи Христов олтар и свету Ђабу од мрски и нечастиви Агарјана! – јекну покојни Партенија ко убоден, а глас му жалобитно задркта, и сузе га облише.

- То нешто, Симеуне, много жалостиво. Ули-де му, Мићане, једну чашу.
- О, људи, ово укрстило с оба двије стране па не да ока отворити! – прошапта зловољно Мићан и поче точити. Јадан ли сам и кукаван, како ћу шјутра старјешини изаћи на очи!
- Уточи, Мићане, узгред и мени једну – пружи му и отац Сопронија чашу.
- Истина, оче Сопронија, то се чини чојеку жалостиво, али то је једна жалобитна приповијест, ко једно, што вели Симеун, историческо збитије – разлаже онај у мраку.
- Да, да, дјецо моја и Србови моји, много сам ја црни и мучни дана претурио преко ове сиједе главе бранећи ову свету цркву од немилостиви и безбожни Агарјана, те вам је и ово ко једно историческо збитије! – уздахну дубоко Симеун и пружи руку да прими чашу.
- Па то је, болан Симеуне, ко једна историја! – узвикну отац Сопронија меко и као мало зачуђено, па изврну чашу наискап.
- Тако је, тако, оче Сопронија: управо ко једна, што реко ти, историја, ко једно историческо збитије, што кажу наше свете, православне књиге – потврди Симеун, испи чашу надушак, отра бркове, напуни и припали лулу, па одушевљено настави:
- Стоји народ спреман и наоружан. Свијетли се и шкрипи оружље, а чаша иде од руке до руке. Турци се све више примичу. Пушке једнако праште, не престају. Уватила се, боже мој, она барутна думагија од неба до црне земље! Ништа се не види, а подави нас кокија од барута. Док одједном ударише таламбаси, цикну турска борија, и пуцањ престаде. Наша мртва стража повика с Томиног Моста: „Чујте и почујте! Окренуше Турци на Вилусе! Увано ће у Доњем Первану пасти на конак!“ „За мном, браћо!“ врисну ја ко...
- Не, Симеуне, побогу брате! Превали кото, ако за бога јединог знаш! – викну преплашено Мићан и ухвати га за рукав, јер се бијаше у причању толико занио да би ударио у јуришу посред котла, да га не зауставише. Симеун се само мало трже натраг, ни најмање се не збуни, већ још одушевљеније и силније настави:
- За мном, браћо! За мном, ко се часним крстом крсти и чији су стари на Косову кости оставили за вјеру и отечество! – вичем ја ко рис, а обузело ме некакво снажно дрктање и огњевит мерак, те од велике силе поче ођећа на мени пуцати.

– За тобом и у гору и у воду, делијо и војводо наш! – оде одјек гором и планином из пет стотина грла.

Покојни Партенија на брзу руку очата војинствену молитву и освети барјак, па га с благословом предаде Станку Баковићу. Онда мене исповиједи и причести, а осталу војску само благослови и пошкропи водицом. Опреди се ја за трен ока. Даде ми Партенија своју панцијер-кошуљу, гереналску кабаницу и ону шкрљачину што је неке године, кад је ишо у Каурску, купио од некаквог Прајза у Задру. Обуко најприје панцијер-кошуљу – неће ми ни она, мислим у себи, бити на одмет – онда обуко кабаницу, па добро натучо шкрљачину, припаса сабљу, а штуц и острагушу пребаци преко себе, па се врго ђоги на рамена. Вришти ђогин пода мном ко царски ат, гризе ђем и разбацује пјену, пропиње се на предње ноге, а из стражњи прште варнице ко небеске свјетлице. А кад пирне кроз ноздрве – нећете ми, браћо, вјеровати – а кад вркне и пирне кроз ноздрве, са дрвећа полијеће лишће!

– Вјерујемо, вјерујемо, Симеуне! Што не би вјеровали? Улиде му, Мићане, једну чашу.

– Нека! Нећу! – одгурну Симеун осорно руком чашу, јер је био пао у онај непојмљиви, ватрени занос кад сви живци дркћу и трепере у огњевитом одушевљењу, кад ријечи живо прште као варнице, а слике се нижу неизмјерном лакоћом, кад лаж постаје истина у коју се тврдом, каменом вјером вјерује, и кад се обичан лажовчина претвара у чудновато, загонетно створење. – Али, чујте ви шта ће сад бити! – викну Симеун и продужи: Пођосмо. Поврви војска, народ, за мном ко, не буди примијењено, овце на солило. Код млина неко повика:

– Стој! Ко је?

– Војвода Симеун Пејић Рудар, ђак од намастира Гомјенице и његова ордија, – јави по команди барјактар. А ко сте ви?

– Не питај, већ удри! Зар не видиш да су балије, шиљак им џамијски! – повика неко из ордије и опали из пушке.

– Стој, не пуцај! – викну ја. Стој, не пуцај! Држ’те се реда и команде! Ово је турски аскер. Да и’ најприје питамо, браћо, шта траже они овуда?

– Ама, шта ћемо и’ питати, крст им њиов! – рикну ко лав покојни Белемез и исука некакву анцарину да и’ све искасапи.



– Стој, не сијечи! Стојте, браћо, не сијеците, јер ово могу бити и наши људи – суну мени нешто кроз главу.

– Па, браћо, и јесмо ваши ако сте Србови – одговара један, а цепти на њему ођећа ко да га је грозница уватила. Ама, не би, вели, реко да сте Србови... Какав вам је то војвода: ко каква швапска генералина... капетанина! Збиља, да то није капетан с Кадине Воде?

– Ама, какав капетан, какви наши, крст вам, оћу рећи шиљак џамијски! – завитла Белемез анџарином.

– Не сијечи, Белемезе, ја сам... Давид! – викну један мален, готово прирасто за земљу.

– Ама, јеси ли ти то, Давиде? Из даљине реко би чојек да си прави мустапез. Ама, крсног ти имена, ће набави мустапеску ођећу. О, људи, људи! – чуди се Белемез и облијеће око њег. Ко би, вели, реко и помислио да је ово Давид Штрбац! У свашто ли се овај чојек претвара. Кристе, истини боже!

– Не претварам се од бијеса већ од невоље љуте. Браћо, Асан-бег ће на намастир! – уздану Давид, па се окрену мени: Јуначе и бранитељу ове наше свете Ћаче, твоја глава прва ће пасти. Турци су љути на те и на оца Партенију, јер се пронио глас по Крајини да сте вас двојица кријући око поноћи сваке ноћи добивали некакве несретне депешине из Црне Горе и од српског књаза из Биограда. А сад се јопе говори да сте вас двојица неке ноћи, у глуво доба некакве четри проклете и несретне депешине из Беча добили. Вамо, веле, око Сане свак вјерује да сте ви довели Швабу у Босну.

Истом то Давид говори, а од Томина Моста пуче пушка, па се разлијеже пјесма и попјевка:

– Курво, кучко, Симеуне Ћаче! Курво, кучко, Парто калуђере! – познадо му грло.

– Ето га, на моју душу! – повика неко. Ама, каква је то наша мртва стража? Они јавише да Турци окренуше на Вилусе, и види сад.

– Стража је побијена, а оно је био балијски мариветлук – вели паметни Давид.

– Курво, кучко, Симеуне Ћаче! Курво, кучко, Парто калуђере! Јесте ли ми конак приправили? – гигија и попјева Асан-бег.

У мени узавре крв. Поче ођећа на мени од некакве силине и пасјалука пуцати. Ободо коња, па подврисну:

– Курво кучко, Асан-беже Чеко, у сусрет ти иде Симеуне!

Вришти ат пода мног, баца пјену, пропиње се на предње ноге, а испод њег сијевају варнице ко небеске свјетлице. А кад вркне кроз ноздрве – море бити да ми нећете вјеровати – а кад пирне и вркне кроз ноздрве, са дрвећа полијеће лишће!

Сретосмо се. Он сам, а ја сам. Ја подврисну колико ме грло доноси:

– Стој! Буди мене миран, курво кучко Асан-беже Чеко!

Кад ме угледа, препаде се силно, поблиједи, обамрије. Оружље му испаде из руку.

– Сјаши, балијо! – загрми ја и напери штуц.

Он сја и стаде ко укочен, онијемии од стра.

– Бацај све што имаш од оружља уза се још!

Побаца све.

– Узјаши, Турчине! – вичем ја и увијек држим наперен штуц, – није штуц већ мајку своју. Сјаши, Турчине, узјаши, Турчине! Сјаши, балијо, узјаши јопе, балијо! Сјаши, Асане, узјаши јопе, Асане! Сјаши, беже, узјаши јопе, беже! Сјаши, Чеко, узјаши јопе, Чеко! – командијерам ја, а он сјаива и узјаива.

– Аман, доста.

– Није доста, није. То се теби само чини, Асан-беже, да је доста, а није доста! Дрмну га штуцом међу плећи и викну:

– Нек сјаше аскер, да узјаше башибозук! Нек сјаше башибозук, да узјаше царски редип! Нек сјаше царски редип, да узјаши царски сухарија! Нек сјаше царски сухарија...

– Аман, доста је; аман, доста је! – виче Асан-бег, а ознојио се па једва дише.

– Није доста, Асан-беже, није! То је пред вечеру, па ћеш боље и слађе јести. То је, Асан-беже, и здраво у једну руку. – Дрмну га јопе штуцом и

подвикну: Нек сјаше сухарија, да узјаше субаша! Нек сјаше субаша, да узјаше паша! Нек сјаше паша, да узјаше везир! Нек сјаше везир, да узјаше валија! Нек сјаше валија, да узјашегазија. Нек сјашегазија, да...

– Аман, доста је! Помагајте, људи!

– Ама, није доста, Асан-беже. Шта је теби вечерас? Е, кад си се уморио, узми ту серцаду из теркија и простри је па се мало одмори.

Прострије он серцаду и поче да шједа.

– Не шједај, Асан-беже! – викну ја, и дрмну га јопе штуцом међу плећи. Е, баш ти ја ништа не знам, Асан-беже! Боље ћеш се на коњу одморити. Јаши!

– Ливше ће ми бити на трави.

– Неће, Асан-беже, неће. Мене ти питај. Боље ја то од тебе знам. Јаши, шиљак ти џамијски! – пучештуц по лећима и Асан-бег узја.

– Ама, шта је то вечерас, ако за бога јединог знаш?! Уби ме, не мучи ме више. Алал ти крв, уби ме! – преклиње Асан-бег. Алал ти крв и овог и оног свита!

– Шта је теби, Асан-беже, вечерас. Да се нијеси збиља, богами, уморио? Е, баш ја ништа не знам! Сјаши, сјаши; ливше ће ти бити на трави. И ти имаш право. Скини узгред и седло, па се мало наслони и одмори, у том ће ти и Партенија припремити госпоцку вечеру. Надамо ми се теби има већ неђеља дана. Довели смо и двије Влахиње. О, да и' видиш, Асан-беже, па да ти се очи двије нагледају, дао би пола Крајине!

Он скиде седло, шједе, па се мало наслони и одану, а ја потего острагушом међу плећи:

– Е, баш ја, Асан-беже, ништа под богом живим не знам, а видим не знаш ни ти. Јаши! Најбоље се, болан, чојек море на голу коњу одморити кад је зорли уморан. Јаши, јаши.

– Аман, шта чиниш ти вечерас са мном?! – јекну Асан-бег и једва узја гола коња.

– Нишга зло, Асан-беже, не чиним. Дијелим мејдан.

– Аман, зар се тако дили мејдан?

– Вако дијели мејдан Симеун Пејић Рудар, ђак од намастира Гомјенице, ако нијеси почем знао. Он друкчије не зна. Уби га, Асан-беже, посијечи, он друкчије не умије. А баш би му драго било кад би и друкчије знао, али шта ћеш кад не зна! Сјаши, узјаши! – вичем ја, шуц му исправља леђа, а он сјаива и узјаива на онако гола коња. Сјаши, узјаши! Сјаши, узјаши! Сјаши, узјаши! Сјаши, узјаши! Сјаши...

– Доста је, ако за бога јединог знаш!

– Није доста, болан Асан-беже! Још једно двије, три иљаде пута, па ће бити доста, да ти и не кажеш... Сјаши, узјаши! Узјаши, сјаши! Узјаши, сјаши! Сјаши, узјаши! Сјаши, узјаши!

Срце му препуче. Удари крв и на нос и на уста, и на уши и на очи. Страота, браћо, погледати!... Шта би вам, дјецо моја и Србови моји, више дуљио? Све вам је ово вако било, и ово вам је ко једно историческо збитије – заврши Симеун као с неком тугом.

Онај изађе из мрака, пољуби га у руку и пружи му чашу хладне ракије:

– Ово сам ја цијелу вече за тебе ладио, делијо наш и бранитељу ове наше свете Ђабе! Прими ову чашу, наздрави ми, опрости ми и благослови ме!

– Вала ти, синко, на твојој части и чествовању! Бог нек те благослови, ова света црква и отац Сопронија! – једва изговори Симеун и принесе чашу устима, а сузе га облише.

### Истинити зулум Симеуна Ђака

**Приповијетка је такође објављена први пут у збирци „С планине и испод планине“ 1902. године**

Ја млим, људи, требало би претргнути; шта би ви рекли? – упита котлар, па спусти справу у пинту и поче „градијерати“.

– Зар ти то мореш, Мићане, без свијеће? Не видиш, болан!

– Свеједно, брате! Донио ти миљун свијећа, а не донио ниједне – не знам ти ја овије лумера. Гурнем ово у пинту, па ако стоји, добро и јест; а ако се врти, нек се врти. Шта ћу му ја? Ништа му ја не знам, да простите, ко нека ствар кантару.

– Да нијеси ти, Симеуне, почем вјешт овим швапским лумерами?

– Бјежи, чоче, какве лумере, каква ли... Налиде, Мићане, једну чашу, па додај вамо. Ја ћу њу градијерати. Док окусим знам колико је гради.

Мићан му додаде пуну чашу.

– Знаш што је, Мићане, ако још само кап... Знаш што је кап? Кажем ти, ако још само једна кап кане – слободно мореш цијелу пинту пролити: не ваља! Управ ти је сад под мјеру: десет гради.

Симеун се нешто присјети, па нагну још једанпут.

– Није! Нијесам добро погодио. Чекај, чекај! – забрза, изврну до дна, па се стресе. Десет и по! Управ под мјеру. Толико ти је. Ако ми почем не вјерујеш, ено ти Бање Луке и царске мјере... Свачем ја знам вДрак. Нит ми требају какве справе, ни каурске лумере. Шта ће ми тај гад? И досад је свијет без тог био, па је некако живио... Ја ти кажем, Мићане, ено ти царске мјере, па вали ли, штоно кажу, један драм од десет и по гради, горио ти ја ко ова што ће сад планути! – вели Симеун, па сасу двије, три заостале капљице на ватру, а плавичаст пламен лизну уз један угарак.

– Е, кад је тако, Симеуне, онда боже помози, – осмјехну се Мићан, засука рукаве, па измакну пинту испод цијеви. Помоз’те, људи!

За часак наклагоше нов котао и подјарише ватру.

– Симеуне, зове те отац Сопронија – долетје ђаче. Теби је, Мићане, реко да му у ’вај ардовић улијеш ракије, ама добре... Игуман ти је прикричио да добро припазиш, јер би, вели, могла оклен виланција трнапити... Ајдемо, Симеуне!

Одоше и однијеше пун ардовић башице. Симеун посрће и крупно уздише:

— О, мајко моја! О, свети мој оче, не мереш да спаваш. Разбио ти се сан. Ето теби твог Симендаша...

– Симендашу! Пострагијо стара! – чу се громовита гласина оца Сопронија.

– О, мајко моја! О, свети мој оче! – јакну од радости Симеун, удари главом о олтар, паде и једва се диже, па се изгуби у мраку.

\*

Мићан прегледа још једанпут котао. Кад нађе да је све у реду, огрну хаљину, сједе пред ватру, извади лулу, па напуни. – Оно нам је – вели Мићан, па се сагну да метне угљен на лулу. – Оно нам је малоприје причо Симеун какав је зулум починио у Мајдану. Много је, бог и душа, ударио у страну, ама није му замјерити: остарио је. Ја ћу вам сад један зулум његов приповједити – али прави, истинити зулум. Ја млим да нијесте задријемали? Слушаћете? Е, онда добро; чујте:

Било је то на двије године пред ову пошљедњу буну, дабогда не била пошљедња! Баш тс је године, ако почем пантите, пао Ђурђевдан у Велики петак: Добро то тубим, ко да је јуче било.

Био сам уз покојног Партенију момак. Тог цијелог прољећа препили су Партенија и Симеун и учили некакве депешине... лепешине, како ли се каже. Те су им лепешине долазиле из Црне Горе и од српског књаза из Биограда. Увијек су им стизале око поноћи, у глуво доба. Тако су барем они говорили и народу казивали. Ко им је то доносио, ја вам ни данас не знам казати. На моју душу, не знам, браћо! Лепешине су стизале, они су учили, а ја сам износио из подрума ардовић по ардовић.

Једног дана пребаци Симеун штуц прео рамена, па ће покојном Партенији:

– Свети мој оче, ти чувај ову нашу свету ђабу, а ја одо у ешкију. Више се, вели, овај зулум не мере трпљети.

Проода се горе до млина, па се пред мрак врати:

– Још, вели, није дошо земан за крст часни крвцу проливати, за Ристову вјеру умријети. Донес-де, Мићане, још један арловић!

Другог дана, јопе штуц на раме. Испратисмо га ја и Партенија недомак оног моста на Гомјеници. Туј још попише по неколико полића, ижљубише се и алалише. Ми се вратисмо, а Симеун некако жалостивно отпјева уз Куреповац тамо према Грмечу:

*Већ је крвца из земље проврела,  
Земан дошо, ваља војевати.*

Партенији се нешто ражали. Иде, а сузе му врцају, крупне ко љешници:

– Е, мој Симеуне, моја грдна рано! Проклете те твоје ћуди!

Не прођоше ни двије неђеље, ето ти Симеуна ће иде:

– Нема, вели, сложна и једина друштва. С овим се народом не мере ништа почети. Понеси, Мићане, побогу брате, ако иђе кап имаш!

Наставише јопе пити. Ардовић по ардовић – љето дође; ардовић по ардовић – љето прође, јесен дође. Ниђе капи ракије!

Шједе они мамурни. Шљива премакла, па се забринули. Кажем вам, ниђе капи ракије!

У цијелој намастирској нурији само је те јесени у Гавре Брадаре пеко кото. Три пута ме је слао Партенија Брадари по ракију. Не да се Брадара ни доћи. Вели:

– Да те посло мутесарип бањалучки, не дам! Не дам, брате, ни за паре, ни за љубав, не дам никако!

Мисли омсица: шљива је премакла, сад ћу шићарити. Сад ил никад! А ви знате кад Вла, штоно веле Турци, увати вурсат – мјере му нема!

Кад се ја трећи пут врати од Брадаре, затеко и’ у Партениној соби. Вргли руке, прошћете, остраг, па одају гор и доље по одаји. Намргођени, љути, ко гладни курјаци: шуте.

– Зар не да? – викну Симеун кад ме угледа празни шака.

– Не да. Каже: „Да те посло мутесарип бањалучки, не дам!“

– Даће! – загрми Партенија. А тебе није посло мутесарип бањалучки, већ главом Партенија Давидовић Делић, игуман од намастира Гомјенице.

– И Симеун Пејић Рудар, ђак од намастира Гомјенице! – додаде Симеун, а очи му сијевнуше ко у катила.

Задркта ја од главе до пете. Кажем вам, браћо, ко калуђера није служио – тај се не зна богу молити!

– Мићане, ајд опремај коње. Ићи ћемо тамо у Мелину чатати некаквој бабетини страшну молитву... Симеуну опреми мог ата, мени зекана, а ти себи осамари ону ћо-раву коблетину. Ајд сад!

Ја изађо пред собу и стадо. Од калуђера сам се научио прислушкивати. Врата су одшкринута, па се види. Партенија отвори своју собицу за оставу, па поче избацивати ођећу:

– Ето ти, вели, Симеуне, те моје ћурчине, што ми је покојни владика Антим – алал му курдељ! – поклонио за педесет бијели мецедија. Ето ти и те шубаретине, а ево ти оружља, па се наоружај, штоно има ријеч, до зуба. Чуј сад што сам ја ижињо. По Крајини се прочуло да ћеш се ти одметнути у ешкију. Је ли? Јест... Е, добро. Кад сад пођемо од намастира, ти ме поћерај на ату, па кад будемо поред Брадарине куће, ја ћу котлу, а ти за мном. Казаћу им да си се одметно, поробио и намастир и мене, па оћеш и главу да ми узмеш... Ја не знам како би друкчије разбили овај несретни мамурлук?

– О, свети мој оче, твоје памети, твоје науке од истока до запада нема! – викну Симеун и пољуби Партенију у браду.

– Ту ћурчину, вели Партенија, мореш и наизврат обући. Наоблачило се, па се бојим биће кише... Мићане, поведи коње!

Ја стрка низ басамке и брже боље оседла и опреми коње.

Кад доведо' коње, а они већ изашли пред авлију, па одају и једнако се нешто договарају. Ј\$ да вам је било видити Симеуна, побогу браћо! Обуко ћурчину наизврат, па је сапо под грлом пуцетом колик највећом крушком миољачом. На глави му шубаретина, има у њој у дуљину, боже ме не покарај, по аршина. На десно раме метно свој штуц, а на лијево Партенину острагушу, па пребацио прео себе вишеклију. За припашајом се испријечиле двије зке и анцар, има у њему аршин. Кад се окрене, шкрипне оружље, а ћурчина се око њег' засалампија. Уватио га некакав мерак, па ода и сијева очима.

Партенија нешто облијеће око њег, а он га мрко погледа и вели: „Знам! Доста! Буди мене миран!“

Објеси ја још на ата кубурлуке са двије граше и кожне бисаге.

Ја и Партенија узјасмо и поћосмо.

– Ти, Симеуне, вели Партенија с коња, мореш одма двије, три пушке испалити, а послје... Знаш већ!

– Знам! Доста! Буди мене миран! Кад бисмо на 'ној окуци у гају, јекну штуц ко небески гром; за штуцом цикнуше двије мале, па се раздера острагуша ко свети Илија. Зуји куршум око ушију. Препале се покојни Партенија, па се обазрије и викну:

– Устави, Симеуне! Устави, болан; доста је!



Симеун и не аје, већ једнако пуни и подврискује:

– Стан’, курвићу црни калуђере, данас мени измакнути нећеш!

– Устави, Симеуне! Устави, болан! – стадосмо и ја и Партенија викати.

Не помаже. Пушка једнако прашти, не престаје. Партенији паде с главе камиланка и одваља се у поток, а једно му зрно проби цубе на два мјеста.

– Гони, Мићане, поплаћасмо главама на правди бога! – јаукну Партенија. Ја мислио нако мало... а он сад почо збиља. Да будале, боже мој!... Гони, Мићане!

Поћерасмо, колико игда могосмо. Ми на вр’ гаја, а он на окуку; он на вр’ гаја, а ми у луке; он у луке, а ми под Брадарину кућу.

– Ето калуђера! Сакри, дијете, ту ракију! – чу се неко код котла.

Доћерасмо коње управ пред кото.

– Побогу отац, какво је то тако пушкарање отуд? Да нијесу Мајданци? – пита Брадара.

– Не питај, већ спасавај! – укну Партенија и једва сја с коња. Одметно се Симеун у ешкију, поробио и намастир и мене, па оће и главу да ми узме...

– Стој, калуђере, губу ти твоју! – подврискује Симеун и једнако пуца из луке.

– Ето га, Гавро! Спасавај!

– Бјежи, оче, у кошару... у сијено! Ми се завукосмо у сијено. Партенија се завлачи, нако гологлав, и уздише: Еј, блентави Партенија, шта учини сам од себе!“

Извуко се ја из сијена и примако се брвнима.

– Шути, Мићане! – виче Партенија. Шути, не диши! Ето га!

– Брадара, с калуђером на сриједу! – викну Симеун и сја с ата.

– Није, Симеуне, вође калуђер. Малоприје протрка тамо у село – одговара Брадара и дркће.

– Мени је свеједно. И ти си брадат – рече Симеун, па га увати за браду и стаде водати око котла.

Вода га и чата баш ко на вјенчању: „И Брадара роди сина Мануила...”

– Да теби, Гавро, није почем тешко? – пита га Симеун, па на сваком ћошку застану, Брадара се кукавни поклони, а он га дрмне штуцом међу плећи – Е, не мереш, брате, друкчије. Ово је јерусалимско вјенчавање. Девет пута ваља обићи око котла. Тако је то на нашој светој Каби.

Обиђоше девет пута.

– Е, сад си вјенчан; ама нако јерусалимски вјенчан! Сад понеси ракију!

Јадни Брадара нали плоску и стаде више котла. Почеше пити.

– Гавро, брате! – вели Симеун, пошто попи неколико полића. Гавро, брате, ја се огријеси о те! Опрости, брате! О, проклете моје ћуди!

– Вала, Симеуне, не ваља ти посо.

– Опрости, брате, опрости! – викну Симеун и скочи, те се пољубише. Збиља, Гавро, је л вође отац Партенија? О, проклете моје ћуди!... Мало не уби калуђера... Да сам га, којом несрећом, убио, куд би ми онда душа! Зови га, Гавро! О, оче мој свети!...

Једва Партенија изађе из кошаре. Кад се угледаше, обојица заплакаше, загрлише се и пољубише, па онда отрше сузе и шједошч пити.

### Из староставне књиге Симеуна Ђака

**Као и претходни текстови, објављено најприје у Политици. I/1904, бр. 173, а затим у III књизи „С планине и испод планине“ (1905).**

Света је ово и мудра књига. У њој је списана и запечаћена судбина свију земаља, свију народа, свију манастира, текија, цркава и други божји богомоља. Земље и народи, слушајте ријечи њезине, љубављу задануте, свјетлошћу божањском озарене, крвљу списане и запечаћене, а тамјаном и измирном окаћене. Земље и народи! Слушајте ријечи њезине и спасавајте се!

---

У Босни, срцу и снази сербског отечества, на иљаду и осам стотина и неколико година послије Кристова рожденија настаће превртанија и друга судија. Земљом ће завладати два господара. Један ће се звати Ићинђи, а други Биринђи. Ићинђи ће се почети силазити са пријестола, а Биринђи пењати. Ићинђији, кад се буде силазио са пријестола, запеће ћурчина за златан ексер, и неће моћи саћи; а Биринђији, кад се буде пењао, стаће Ићинђи ногом на подрпану, лисичију ћурчину, те се неће моћи попети. И тако ће то чудо и ругло остати за много и много година на поругу и срамоту роду человјеческом.

Са Биринђијом доћи ће црни људи у бијелој кожи. Обрадоваће им се и тежак и лежак. Истом ће се послије виђети да ти црни људи црно мисле, а још црње раде. Све што буде чесно и поштено у овом сербском отечеству пропиштаће од невоље љуте.

Опасност за вјеру и учевину. Дигнуће се људи аршинције да бране вјеру од проклетог Запада и отпадног Рима. Народ ће листом за њима поћи, али ће и' на по пута оставити.

Одма у почетку, кад се појави Биринђи са црним људима у бијелој кожи, пострадаће и осиротиће и многе свете задужбине. Тако, на прилику, манастир Гомјеница на Крајини љутој. Али ће се јавити човјек, истина зулумћар и делија, и у ракији извршиће свето и богоугодно дјело, и спашће од пропасти пребијелу Немањића задужбину.

Након много година иза тога јавиће се нови људи и прави синови овог сербског отечества. Кад се они јаве, залепршаће се барјаци, црљени ко крв, на свима брдима и по свима раскршћима, и на њима ће писати свјетлоснокрвавим словима: *Десетина и Трећина*. Народ ће разумјети то божањско знаменије, поврвиће за њима, и тако ће се приметити љута и крвава кавга. Од свете и племените, за род и отечество проливане крви створиће се дубоко крваво море. Настаће морске буре и вјетрови. Морем, од источне стране, удариће силна далга о подривени и заљуљани пријесто, на коме ће дрхтати и стрепити привезани Ићинђи и Биринђи, подуватиће га и са страшним јауком и лелеком стрмоглавити у мрачни и бездани тротрокан на славу истиног бога и вјечите правде.

Утолиће вјетрови и морске буре, изведриће се и уљепшати вријеме и, другог дана при рођају жараног сунашца, из тог дубоког, крвавог мора испливаће у свјетлосноцрљеној ођећи Мрко Унуче Црног Ђеда и завладаће овом благословеном и много напаћеном земљом. У славу и чест његову

пропјеваће брда и долине, поља и планине, које су нијемо и језовито шутиле за царевања Ићинђијева и Биринђијева.

-----

Света је ово и мудра књига. У њој је списана и запечаћена судбина свију земаља, свију народа, свију манастира, текија, цркава и други божји богомоља. Земље и народи, слушајте ријечи њезине, љубављу задануте, свјетлошћу божањском озарене, крвљу списане и запечаћене, а тамјаном и измирном окаћене. Земље и народи! Слушајте ријечи њезине и спасавајте се!“

### Зулум Симеуна Ђака

**Прву од своје четири приповијетке о овом свом јунаку Кочић је, без претходног објављивања у периодици, први пут штампао у својој првој књизи („С планине и испод планине“, Сремски Карловци 1902). И за њега и за игумана Партенија Крушевац наводи да су одиста живјели. Симеун је, пише он, „живот провео као ђак у манастиру Гомионица и био исти онакав како је Кочић описује“ (исто дјело, стр. 92). А за Партенију Давидовића наводи и писане документе који говоре о њему. означајући и године његовог рођења и смрти: 1822–1889. (исто дјело, стр. 93–94).**

Јесен се је поодавно одомаћила. Све је срађено. Кукурузи се перушају, конопље набијају, а и котлови су почели пећи.

Игуман је извадио дозволу и јуче још пред зору наставио котао. Примакао је један ред преко дозволе, али игуман је па неће на њег ни свијет ни суд. Тако он, кажу, ради сваке јесени.

Сједи се око котла, помало пије и прича, да котлар не задријема. Одма до пинте сједи Симеун Ђак.

– Знаш ти збиља, Петрићу, какав је зулум Симеун починио у Бронзаном Мајдану? – упита ме котлар Мићан и сагну се да сјарне ватру.

– Још мало, па ће прокапати! – Зар не знаш збиља?

– Не знам. Какав зулум? Кад?

– Ето га, нек ти приповједи. – Само што није прокапало! – И данас још Мајданци на њег шкрипе зубма.

– Наточи ти мени, Мићане, једну чашу – вели Симеун – да ја видим каква је нова ракија, а за то... боже, лијепог здравља, наша је ноћ и божја.

Мићан наточи. Симеун узе чашу, мало нагну, отпљуцну, па ће:

– Браћо моја, што која година, све слабије! И берићет и ракија и људи и све, све!... Опогани се свијет, истрова се, па крај! Ни оне старе пјесне, ни оније људи, ни оног весела и шенљука, ни оног старинског јунаштва... Све се изродило и некако асли преокренуло.

– Богме је тако, Симеуне! – уздахну неко у мраку. Мићане, Мићане! Дај свијећу – прокапа кото!

Котао прокапа, Симеун отпоче:

– Па баш оћете да вам приповједим? Е, ајде-де, кад сте навалили. Онако од истине, што је за дружине. То вам је било некако прве ли, друге ли – не знам сад право – нећеље... Биће баш прве нећеље иза укопације. Крајишници се враћају... бјеже од Бање Луке. Јадно, чемерно, убијено бјежи, не обазире се... Ја и покојни Партенија – вјечна му памјат – стојимо горе код кошара, па гледамо... Врви Крајишник ко да из земље изниче! Стали ми, па бројимо... Људи, нећете ми вјеровати, а ово је цијела цјелцата истина: седамдесет и три ли, и двије ли – сад ћу вам, бој се, слагати – иљаде све сама Крајишника набројисмо! Та силесија прође испред нас док би чојек ударио длан о длан. Голо, јадно, чемерно бјежи, не осврће се... Један, сирома, ижеднио, лијепо му пјена тргла на уста, сврати се оном точку код горњије млина да се напије воде, а покојни Партенија – вјечна му памјат – затеже из острагуше, па у по поле чела прс! А ја зграби штуц, па посред сриједе оног мјеста ће је Партенија згодио! Ено му гроба, нек ми не да лагати – викну одушевљено Симеун и показа руком на гроб покојног Партеније.

– Тако ми се рађали! – узвикну весело Мићан и пружи му пуну чашу башице. Сама прва кап! Де-де, даље причај.

– Е, људи моји, нит је такије нишанција кад било, а какав је земан насто, тешко да и' и буде, – дочека неко из мрака.

Вели покојни Партенија: „Симеуне, сине мој дуовни – настави Симеун кад искапи чашу – ти добро, вели, знаш шта су, каже, Мајданци радили... какав су, вели, зулум и безаконије чинили на нашије светиња по нашије

намастарије и црква. Видиш: Крајишници су, вели, разбијени, настаје, каже, друга судија. Мутно је, вели, данас вријеме у нашем отечеству, ама ће се, каже, брзо избистрити. Већ мој, вели, дуовни сине, док је вако вријеме, требало би на Мајданце – Наточ’де ми једну, Мићане! – Требало би, каже, на Мајданце нако јуначки ршум учинити; јер доста су и они нами и овој нашој светој ћаби јада задали. Добро ти, вели, знаш, шта би ти, каже, говорио!“ „Знам, ама како ћемо?“ – „Лијепо“, вели. „Оно неке године, кад сам... Ама, наточи ми, Мићане, једну, пост’ јој њезин! – Оно неке године, вели, кад сам ишо у Каурску, донио сам једну швапску шкрљачину и једну овинцирску... гереналску кабаницу. Купио сам то, каже, неће у Задру од једног Прајза. Опазео сам ја већ одавно да ће нешто бити, па велим: нек се и ово нађе, злу не требало! Ето ти, вели, те шкрљачине и гереналске кабанице, а ено ти мога ата, што ми га је покојни владица Прокопије, каже, поклонио за стотину жутије дуката... Наби, вели, ту шкрљачину, обуци кабаницу, припаши сабљетину, узјаши ата, а већ, вели, не гине ти оку, двије ракије попиту, па...“

– Што не наточиш чојеку чашу ракије, Мићане?! – н\$брекну један на котлара. Видиш, стегло се чојеку грло, па не мере да приповиједа.

Симеун искапи на душак.

– Ће оно стадо ја?

– Нође: „А већ, вели, не гине ти оку, двије ракије попиту, па...“ – исправи га котлар.

Да! „А већ, вели, не гине ти оку, двије ракије попиту, па онда ко каква швапска гереналина међу Мајданце, те чини, каже, како те памет твоја учи! А само, вели, да ми није браде, ја би ишб, ама не мерем с брадом. Бојим се, вели, познаће ме, па оде и брада и глава.“

Ја укабули, па што бог и срећа јуначка дадне... Те цијеле, боговетне ноћи нијесам мого ока на око склопити. Мријети, људи, ваља, а душа излази на тијесна врата: мало сам се и бојо. А како се не би и бојо, кад вамо знам какви су Мајданци...

Шјутрадан устадо рано. Истом зора почела бијељети. Помоли се богу, па се онда обуко. Најприје човали чакшире, па чизме прео кољена, онда припаса сабљетину, по земљи се вуче, па натучо шкрљачину, па онда обуко кабаницу и сапе златали пуца. Ни игуман ме не могаде познати, тако сам се био прерушио. Све то би док би чојек попушио лулу дувана – Улиде једну, Мићане! – Још сунце и не мисли огранути... Људи, нећете ми

вјеровати, а ово је цијела цјелцата истина: кад се огледа на шјену – ни узми, ни подај – права правцата швапска гереналина!

– Е, људи, да и то чујем док нијесам умро: шјен без сунца! – чу се неко иза каце.

Симеун погледа попријeko у мрак, изврну чашу башице, па настави:

Кад сам узјо ата и изишо на Козијерац, било се подобро одјутрило. Ко иза јучерашње кише изведрило, ниђе облачка! Само доље над Козаром наднијели се црни облаци, а горе око Кочића Главице врза се густа маглуштина... Језди ђогин, поладан вјетар пирлија, а срце ми се у прсије разиграло. Зађо у Медењак, па загрокти:

*Медењаче, висока планино,  
не раниш ли у себи јунака,  
који би ми на мејдан изишо?*

Симеун у одушевљењу одиста и отпјева, а неко дочека из мрака:

– Не чуј, вило, не преузми гласа!

– Е, људи, баш нако по старинску! – чуди се котлар.

– Да шта ти мислиш? – продера се Симеун. Кад сам стиго у Мајдан, мртво све ко гробље. Ниђе никог!... Паче није! Нијесам још био стиго... Ама, немој, оца му, пометати, па чојек не зна, како ће... Заборави се! А давно је, браћо, и била укопација...

– Давно, предавно, мој Симеуне! – уздахну Мићан и сјарну један угарчић.

– Људи, бојим се да неће загорети? – Де-де, Симеуне; што си стао?

Приповиједај, да видимо шта ће бити – вели Мићан и пружи му опет пуну чашу башице.

Кад се мало одмори на 'ној страни под Медењаком и привати крува – настави Симеун – узја јопе на дорина ко на горску вилу, па повади сабљу из корица и подвикну грлом јуначкијем: „Ан банга баталијун гитара јорда Бања Лука, Кадина Вода, Бронзани Мајдан сема пирден! Баталијун! Балаију-у-н!“ Јече, људи, горе и гудуре – од страоте се божје ћутећи не мере... Крнатим ја грчки, наносим мало па арапски, забркљачим коју каурску, а понека се и каравлашка омакне... Ко белћим: ја сам геренал, а за мном иде баталијун... табор војске. А ударио сам по гори барјаке и оставио разапет чадор, нек виде Мајданци да баш иде за мном војска, а ја ко гереналина напријед измако. Нека ко мисле: пошо Швабо од Бање Луке,

ударо на Кадину Воду, па ће сад преко Бронзаног Мајдана тамо у дубоку Крајину... Гони Крајишнике! – Налиде ми једну, Мићане! – Тако сам ја то ижињо и уредио. Али давно су јопе казали: ће је среће, ту је и несреће.

Кад бијало испод Маслишта, па да ћу вамо кроз Кланац, среташе ме два Циганина: „Помози бог, Симеуне! Шџњ, куда с богом?“ Познаше ме. Ја протрну сав, ама се брзо сабра. Звизну сабља, са Цигана полећеше главе, а ја ободо ата кроз Кланац. Ево ме у Мајдану! Е, де-де ми сад једну, Мићане, уточи!

– Де-де, Мићане! Нали чојеку чашу ракије.

– Боже мој! – чуди се један. Ко оно вријеме! Онда је могло свашта бити.

Симеун изврну чашу, стресе се, па настави:

Кад сам дошо у Мајдан, све се дигло! Јаучу жене, дрече дјеца... Људи моји, мене обузе некаква жалост. Али кад се шјети њиовије зулума и безаконија, нестале жалости ко да је руком однесе. Освета, освета! Каква милост! Оно, истина, јеванђеље и Свето писмо... ама, чојек је чојек: „Турк пезевенк, бре!“ – закрпати на муктара, кад изађе преда ме. Цепти на њему ћурак, ко да га је грозница уватила. Нареди му да сазове све Мајданце, а ја се окрену према Медењаку, па забркљачи: „Баталијун, гирдена сора!“ Знаш, да се не би побунили... Скупише се сви. Само Шаћир Пулац заграби уз ону страну од џамије, а ја зажего из штуца, прџс! Жива га земља не дочека...

– Буди на ријечи при којој си, а мен’ с чини да је Шаћир лањске године на сараорини погино?

– Није то, чоче, онај Шаћир!

– Ама, јест, чоче! Један је Шаћир Пулац. Нема и’ стотина!... Шаћир Пулац, онај зулумћар што је за турског суда сто пута, макар, за часном трапезом ручо...

– Ма да, чоче, тај! Зулумћар? Зулумћари су сви они били, осим честитије и паметније Џинића... Богати, немој ме пометати, јер... Кад се скупише пред џамијом, нареди да се усијече нарамак, ама подобар нарамак прућа.

„Лијежи, Турк пезевенк, бре!“ – загрми ја с ата. Један по један, док дође ред на муктара. „Аман, господару... царски сине! Аман, не срамоти Турчина!“ – „Лијежи, Турк пезевенк, бре!“ Кад виђе да ништа не помаже, истрже се ко рис од оне двојице што су га држали: „Мртва ме, каурине, мореш...“ Не доврши. Звизну сабља! Људи моји, нећете ми, море бити,



вјеровати, а ово је жива живцата истина: Сат ли, подруг ли, стајо је труп усправ, а глава се откотрља, па говори: „Каурине, вели, приватио си Босну, ама наш цар има још земаља... Чок јаша падиша!“ Мени би нешто жао.

– Шјетио си се, море бити, оне пјесне:

„Јао мени до бога милога, ђе погуби од себе бољега“ ?

– Јесам се, вала, баш те пјесне шјетио! – потврди Симеун. Али се загазило. Мора се гавелати. Нашједе ми крв на очи. „Оца, на џамију!“ Моле, преклињу. „Вакасуз је, честити господару... царски сине!“ – преклиње оца. Ја се окрену према Медењаку, па подвикну: „Баталијун гитара јорда Бронзани Мајдан!“ Препале се оца и попе се на мунару. Ја одја ата и дадо да га водају, па се онда ко какав кесеџија крену силовито кроз сокаке и мале. Све мртво ко гробље. Само сабљетина о калдрму звецка, а оца на џамији учи. Учи, оца, и ја сам учио! Наредио сам био да се и ручак спреми, ама кесеџијски ручак: погача на копрен, печен крмак и десет ока вина. Кад се врати, а оно све стоји готово на ’ној равни пред џамијом. Рушим ти ја крметину, пијем вино, а оца једнако учи. Учи, оца, и ја сам учио! Ту сам нако кесеџијски ручко и покупио нешто намета. (И данас се од тог, међу нами буди речено, помало бесплепшем и дуваним.) „Мајданци, на скуп!“ Скупише се. Ја узја ата и завитла сабљетином: „Симеун Пејић Рудар, ђак од намастира Гомјенице!“ – па ободо ђогу низ Котаре равне. Мићане, наточи ми једну, пост јој њезин, да разбијем старе дерте!

– Људи моји, нит је такије јунака кад било, а какав је вакат насто, тешко да и’ и буде! – чуди се и крсти онај за кацом.